

Глібко Сергій Васильович

кандидат юридичних наук, доцент, директор

НДІ правового забезпечення інноваційного розвитку НАПрН України

ORCID 0000-0003-3398-9276

Любич Анна Миколаївна

кандидат юридичних наук, старший дослідник, учений секретар

НДІ правового забезпечення інноваційного розвитку НАПрН України

ORCID 0000-0002-6492-4179

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ДЕРЖАВНОЇ АТЕСТАЦІЇ НАУКОВИХ УСТАНОВ ТА ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В ЧАСТИНІ ПРОВАДЖЕННЯ НИМИ НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У публікації розглянуто деякі питання державної атестації наукових установ та закладів вищої освіти в частині провадження ними наукової (науково-технічної) діяльності. Висвітлено новели законодавства з вказаного питання. Надані пропозиції щодо удосконалення правового регулювання атестації наукових установ.

Ключові слова: державна атестація, наукова установа, наукова діяльність.

Hlibko Serhii

PhD, Associate Professor,

Director of the Scientific and Research Institute

of Providing Legal Framework for the Innovative Development of NALS of Ukraine

Liubchych Anna

PhD, Scientific Secretary of Scientific and Research Institute

of Providing Legal Framework for the Innovative Development

of NALS of Ukraine

SOME ISSUES OF STATE CERTIFICATION OF SCIENTIFIC INSTITUTIONS AND HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS IN TERMS OF THEIR SCIENTIFIC ACTIVITIES

The publication deals with some issues of state certification of scientific institutions and higher education institutions in terms of their scientific (scientific and technical) activities. The novelties of legislation on this issue are highlighted. Proposals are made to improve the legal regulation of certification of scientific institutions.

Keywords: state certification, scientific institution, scientific activity.

На сьогодні Міністерство освіти і науки України представило на обговорення з громадськістю новий проєктнаказу Міністерства освіти і науки України «Про державну атестацію наукових установ та закладів вищої освіти в частині провадження ними наукової (науково-технічної) діяльності» [1].

Новий проєкт розроблено відповідно до постанови Кабінету Міністрів від 19 липня 2017 року № 540 [2]. У новому проєкті враховано кращі світові практики, недоліки попередніх атестацій, а також принципи відкритої науки. Він покликаний показати вплив досліджень на розвиток світової науки, економіки, оборони та суспільства України.

Але не дивлячись на зміну реалій в країні та світі доцільно виокремити деякі положення, що потребують доопрацювання в зазначеному проєкті.

Так, відповідно до положень Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» [3], а саме, згідно з: п. 12 ч. 1 ст. 1 наукова діяльність - інтелектуальна творча діяльність, спрямована на одержання нових знань та (або) пошук шляхів їх застосування, основними видами якої є фундаментальні та прикладні наукові дослідження; п. 14 ч. 1 ст. 1 наукова (науково-технічна) продукція - науковий та (або) науково-технічний (прикладний) результат, призначений для реалізації; п. 15 ч. 1 ст. 1 наукова (науково-технічна) робота - наукові дослідження та науково-технічні (експериментальні) розробки, проведені з метою одержання наукового, науково-технічного (прикладного)

результату. Основними видами наукової (науково-технічної) роботи є науково-дослідні, дослідно-конструкторські, проектно-конструкторські, дослідно-технологічні, технологічні, пошукові та проектно-пошукові роботи, виготовлення дослідних зразків або партій науково-технічної продукції, а також інші роботи, пов'язані з доведенням нових наукових і науково-технічних знань до стадії практичного використання; п. 18 ч. 1 ст. 1 наукове видання - твір (узагальнююча наукова праця, монографія, збірник наукових праць, збірник документів і матеріалів, тези та матеріали наукових конференцій, автореферат дисертації, препринт, словник, енциклопедія, науковий довідник або покажчик, наукове періодичне видання тощо) наукового характеру, що пройшов процедуру наукового рецензування та затвердження до друку вченою (науковою, науково-технічною, технічною) радою наукової установи або вищого навчального закладу, редакційно-видавниче опрацювання, виготовлений шляхом друкування, тиснення або в інший спосіб, містить інформацію про результати наукової, науково-технічної, науково-педагогічної, науково-організаційної діяльності, теоретичних чи експериментальних досліджень (науково-дослідне видання); підготовлені науковцями до публікації тексти пам'яток культури, історичних документів чи літературних текстів (археографічне або джерелознавче видання); науково систематизовані дані чи матеріали, що відображають історію науки та сучасний стан наукового знання (науково-довідкове або науково-інформаційне видання), призначені для поширення. Отже виходячи з норм закону поняття наукові публікації в Методиці оцінювання ефективності наукової (науково-технічної) діяльності наукових установ та закладів вищої освіти в частині провадження такими закладами наукової (науково-технічної) діяльності є звуженим.

Окрім цього, відповідно до ст. 420 Цивільного кодексу України до об'єктів права інтелектуальної власності, зокрема, належать: літературні та художні твори; комп'ютерні програми; компіляції даних (бази даних); виконання; фонограми, відеограми, передачі (програми) організацій мовлення; наукові відкриття; винаходи, корисні моделі, промислові зразки [4]. Втім у

Розділі III «Інтелектуальна власність» у Додатку 2 до Методики оцінювання ефективності наукової (науково-технічної) діяльності наукових установ та закладів вищої освіти в частині провадження такими закладами наукової (науково-технічної) діяльності відповідні показники є звуженими.

Тому доцільним вбачається розширення змісту Розділ III «Інтелектуальна власність» у Додатку 2 до Методики оцінювання ефективності наукової (науково-технічної) діяльності наукових установ та закладів вищої освіти в частині провадження такими закладами наукової (науково-технічної) діяльності.

Окрім того, Рамка розвитку дослідника ЄС (Researcher Development Framework) [5] передбачає чотири ключових домени: знання та інтелектуальні здібності (Knowledge and intellectual abilities); персональна ефективність (Personal effectiveness); дослідницьке врядування та організація (Engagement, influence and impact); залучення, вплив та дія (Research governance and organization). Зміст кожного домену має побудову, яка характеризує відповідні етапи розвитку та рівні продуктивності дослідників. Зміст першого домену передбачає практичне застосування знань та здібностей, пошук інформації, інформаційну грамотність, управління тощо. Домен з персональної ефективності окрім інших важливих дескрипторів включає постійний професійний розвиток (Continuing professional development) та мережу зв'язків (Networking). Домен «Engagement, influence and impact» також відображає багато важливих дескрипторів, серед яких стратегування досліджень (Research strategy) та планування і поширення результатів дослідницької діяльності (Project planning and delivery). Останній із зазначених доменів безпосередньо передбачає співпрацю, реалізацію методів комунікації, в тому числі комунікацію з медіа, публікації, викладання, громадську участь тощо.

Отже, за результатами розгляду стандартів ЄС щодо основних критеріїв розвитку дослідника, доцільно зробити висновок, що комунікативний фактор відіграє ключову роль і присутній на будь-якому етапі розвитку та рівні продуктивності дослідника, що відображається у обов'язковій наявності таких дескрипторів, як практичне застосування своїх знань і здібностей та професійний

розвиток; здійснення пошуку інформації та інформаційна грамотність; використання мережі зв'язків та поширення результатів знань; співпраця, комунікативна та публікаційна активність.

За європейською рамкою дослідника Researcher Development Framework (EC) [5] конференції є одним із важливих аспектів діяльності наукової спільноти, що надає вченим можливість подати свої дослідження, обмінятися ідеями та налагодити нову співпрацю. Конференції, що індексуються, зокрема ті, які включені до Scopus або Web of Science, високо цінуються і мають значну вагу в науковій спільноті. Конференції, що індексуються, ретельно відбираються і оцінюються престижними організаціями, такими як Elsevier (Scopus) або Clarivate Analytics (Web of Science). Мета цих організацій – виявити найбільш якісні конференції та гарантувати, що зміст, представлений на цих заходах, відповідає найвищим стандартам. Індексовані конференції висувають суворі вимоги до подачі тез, які, як правило, рецензуються експертами в даній галузі. Тези оцінюються на основі їх наукових переваг та вкладу в цю область. Для включення до індексованої конференції реферати повинні відповідати критеріям, встановленим організаторами конференції та організаціями, що індексують. Це включає чіткий виклад питання дослідження, методології та результатів. Крім того, тези мають бути добре написані та відформатовані відповідно до стандартів наукової спільноти. Участь в конференціях, що індексуються, має безліч переваг для вченого:

По-перше, виступ на конференції, що індексується, демонструє науковому співтовариству, що робота дослідника відрізняється високою якістю і була оцінена експертами в даній галузі. Це може підвищити популярність роботи дослідника і привести до нових співпраць та можливостей.

По-друге, конференції, що індексуються, дають можливість дослідникам отримати відгуки про свою роботу від колег. Цей зворотний зв'язок може бути цінним для вдосконалення роботи дослідника та забезпечення її високого рівня.

По-третє, конференції, що індексуються, відображаються в профілі дослідника в Scopus/Web of Science, що дає можливість цитування цих робіт для підняття індексу Гірша.

По-четверте, участь у конференціях, що індексуються, також може допомогти підвищити цінність резюме вченого. Включення презентацій конференцій у резюме демонструє потенційним роботодавцям, фінансуючим агентствам та колегам, що вчений бере активну участь у житті наукової спільноти та прагне поділитися своїми дослідженнями з іншими.

По-п'яте, виступ на конференції, що індексується, може привести до можливості публікації у високоефективних журналах, оскільки матеріали конференцій часто індексуються і можуть бути використані як вхід до повноформатних статей.

Конференції, що індексуються, відіграють важливу роль у просуванні рівня науки в певній галузі. Вони забезпечують платформу для дослідників, де вони можуть поділитися своїми останніми результатами, обмінятися ідеями та співпрацювати у рамках нових проєктів. Такий обмін знаннями та ідеями може призвести до нових відкриттів та проривів, сприяючи розвитку науки та техніки.

Пропонуємо:

1. Додати у абз. 2 п. 2 Розділу II проєкту Методики оцінювання ефективності наукової (науково-технічної) діяльності наукових установ та закладів вищої освіти в частині провадження такими закладами наукової (науково-технічної) діяльності такі додаткові описи впливу як: інформаційний, правовий, фінансово-економічний.

2. У Додатку 2 до Методики оцінювання ефективності наукової (науково-технічної) діяльності наукових установ та закладів вищої освіти в частині провадження такими закладами наукової (науково-технічної) діяльності, у розділі «Показники оцінки кадрового потенціалу» показник П 7 визначити як : Чисельність аспірантів.

3. Р₁₀ розділу II Додатку 2 Методики оцінювання ефективності наукової (науково-технічної) діяльності наукових установ та закладів вищої освіти в

частині провадження такими закладами наукової (науково-технічної) діяльності визначити у наступному вигляді: кількість опублікованих препринтів, доповідей конференцій, презентацій, плакатів, даних та ін., які мають DOI.

4. Додати у Додатку 2 до Методики оцінювання ефективності наукової (науково-технічної) діяльності наукових установ та закладів вищої освіти в частині провадження такими закладами наукової (науково-технічної) діяльності (пункт 1 розділу II) «ПЕРЕЛІК показників, за якими здійснюється оцінка результативності наукової (науково-технічної) діяльності наукової установи/закладу вищої освіти за науковим напрямом та потенціалу розвитку цього наукового напрямку» у розділі II *Наукові публікації наступні пункти:*

- Кількість друкованих підручників, посібників, збірників наукових праць, документів, матеріалів (у т. ч. збірники тез доповідей), наукових періодичних видань, виданих в Україні і за кордоном, одиниць.

- Кількість електронних освітніх ресурсів (електронний навчальний посібник, електронний підручник, електронні методичні матеріали, курс дистанційного навчання, електронний лабораторний практикум тощо), віднесена до чисельності наукових працівників, аспірантів і докторантів разом, одиниць / осіб.

- Кількість опублікованих розділів монографій в Україні.

- Кількість інформаційно-аналітичних матеріалів, проектів нормативно-правових актів та інших документів, наданих центральним органам виконавчої влади, Адміністрації Президента України, Верховній Раді України, Кабінету Міністрів України, одиниць.

- Тези доповідей на міжнародних науково-практичних заходах, що відбулися за кордоном, одиниць.

- Тези доповідей на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних заходах, що відбулися в Україні, одиниць.

Розділ III Інтелектуальна власність вбачається за доцільне доповнити наступними пунктами:

- Кількість чинних патентів на винаходи (сортів рослин), корисні моделі, свідоцтв на об'єкти авторського права, отриманих в Україні, одиниць.

- Кількість виданих ліцензій та договорів про передання прав на об'єкти права інтелектуальної власності або їх використання в Україні, одиниць.

ЛІТЕРАТУРА

1. МОН пропонує для громадського обговорення проєкт наказу «Про державну атестацію наукових установ та закладів вищої освіти частині провадження ними наукової (науково-технічної) діяльності». URL: [https://mon.gov.ua/news/mon-proponue-dlya-gromadskogo-obgovorennya-proekt-nakazu-pro-derzhavnu-atestatsiyu-naukovikh-ustanov-ta-zakladiv-vishchoi-osvitiv-chastini-provadjzhennya-nimi-naukovoi-\(naukovo-tekhnichnoi\)-diya.](https://mon.gov.ua/news/mon-proponue-dlya-gromadskogo-obgovorennya-proekt-nakazu-pro-derzhavnu-atestatsiyu-naukovikh-ustanov-ta-zakladiv-vishchoi-osvitiv-chastini-provadjzhennya-nimi-naukovoi-(naukovo-tekhnichnoi)-diyalnosti)

2. Про затвердження Порядку проведення державної атестації наукових установ та закладів вищої освіти в частині провадження такими закладами наукової (науково-технічної) діяльності: Постанова Кабінету Міністрів України від 19.07.2017 р. № 540. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/540-2017-%D0%BF#Text.](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/540-2017-%D0%BF#Text)

3. Про наукову і науково-технічну діяльність: Закону України від 26.11.2015 року № 848-VIII. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19#Text.](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19#Text)

4. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text.](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text)

5. Researcher Development Framework URL: [https://knowledge4policy.ec.europa.eu/visualisation/competence-framework-innovative-policymaking_en.](https://knowledge4policy.ec.europa.eu/visualisation/competence-framework-innovative-policymaking_en)

REFERENCES

1. The Ministry of Education and Science of Ukraine offers for public discussion the draft order 'On state certification of scientific institutions and institutions of higher education in terms of their scientific (scientific and technical) activities.

Retrieved from: <https://mon.gov.ua/news/mon-proponue-dlya-gromadskogo-obgovorennya-proekt-nakazu-pro-derzhavnu-atestatsiyu-naukovikh-ustanov-ta-zakladiv-vishchoi-osvitiv-chastini-provadjhennya-nimi-naukovoi-naukovo-tekhnichnoi-diya> [in Ukrainian].

2. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine On the approval of the Procedure for State Certification of Scientific Institutions and Institutions of Higher Education in the Part of Scientific (Scientific and Technical) Activities by Such Institutions, No. 540 (2017, July 19). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/540-2017-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].

3. On scientific and scientific and technical activity: Law of Ukraine, No. 848-VIII (2015, November 26). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19#Text> [in Ukrainian].

4. Civil Code of Ukraine, , No. 435-IV (2003, January 16). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> [in Ukrainian].

5. Researcher Development Framework. Retrieved from: https://knowledge4policy.ec.europa.eu/visualisation/competence-framework-innovative-policymaking_en